

Türk-İş'de Amerikan etkisi

GÜN
Kasım 1986
No. 21

ABD hakim sınıfları, Türkiye işçi sınıfının potansiyelini çok iyi değerlendirmektedirler. Bu nedenle de 1951'den beri Türkiye sendikacılık hareketini denetlemek, yönlendirmek için küçümsenmeyecek kaynaklar harcamışlardır.

YILDIRIM KOÇ

TÜRK-İŞ ve bağlı sendikaların önemli bir bölümünün bugünkü sendikacılık çizgisinin oluşmasında belirleyici rol oynayan etmenlerden biri devlet ve hükümetlerle bağımlılık ilişkisi ise, diğeri Amerikan sendikacılığıyla ve bazı yıllarda ABD devleti ile kurulan (doğrudan ve dolaylı) bağlardır. Türk-İş'in geleceğinin tartışıldığı ve alternatif programların oluşturulduğu günlerde öncelikle ele alınması gereken konulardan biri Türk-İş ve bağlı sendikaların önemli bir bölümünün bu ilişkisidir.

ABD hakim sınıflarının Türkiye sendikacılık hareketi üzerindeki etkisi çeşitli kanallardan gerçekleştirilmiştir. Bunların bir bölümü doğrudan ABD devletinin organlarıdır. Bunların teşhir olduğu ve yetersiz kaldığı durumlarda ise, daha örtülü organlar ve yollara başvurulmuştur.

ABD hakim sınıflarının Türk-İş'in kurulma sürecindeki etkileri Gün Dergisinde çıkan bir yazımda ele alınmıştır (1). Türk-İş'in 1952 yılı Eylül ayında yapılan Birinci Genel Kurul'undan sonra bu etki giderek arttı.

ABD hakim sınıflarının Türk-İş ve bağlı sendikaların çoğu üzerindeki etkileri sonucunda,

Türk-İş'in uluslararası sendikal örgütlerle olan ilişkisi ve dayanışması zayıflatıldı ve hatta bazı dönemlerde yok edildi;

Türk-İş'in Avrupa ülkeleri ve sosyalist ülkelerdeki sendikal merkezlerle olan ilişkileri zayıflatıldı ve

Avrupa ülkeleri işçi sınıflarının örgütlenme ve kitle mücadeleleri geleneğinden yararlanma olanağı yok edildi:

-Türkiye'de sendikacılık hareketinin "anti-komünizm" adı altında hakim sınıfların çıkarları doğrultusunda bir saldırıya alet edilmesi ve "demokrasi mücadelesi" adı altında anti-komünistlik yapılması sağlandı.

Türk-İş'in ve bazı sendikaların işçileri politika dışında tutmaya çalışmalarına, sınıf mücadelesi yerine uzlaşmacılığı savunmalarına ve uygulamalarına yol açıldı.

ABD hakim sınıflarının Türk-İş üzerindeki etkisi, kullanılan araçlar ve yöntemler açısından, dört dönemde ele alınabilir: (1) 1952-1960, (2) 1960-1971, (3) 1971-1980, (4) 1980-1986.

1952-1960 DÖNEMİ

Türk-İş, 1952 yılı Eylül ayında yapılan birinci genel kurulunda Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na katılma kararı aldı. Ancak Çalışma Bakanlığı, kararın üçte iki çoğunlukla alınmadığı gerekçesiyle, gerekli izin vermedi. 1953 yılında Türk-İş'ten kimlerin ABD'ye götürüleceğine ilişkin tartışmalar nedeniyle, Türk-İş Genel Kurulu olağanüstü olarak toplandı. Bu genel kurulda ICFTU temsilcisi sert bir konuşma yaptı, Türk çalışma mevzuatını eleştirdi, sendikacıları pasiflikle suçladı. ICFTU temsilcisinin bu tavrına ilk karşı çıkan kişi, Amerikalıların ABD'ye uzunca bir geziye götürdükleri ve olağanüstü genel kurula

gidilmesine yol açan tartışmaları başlatan İsmail Aras'tı. DP'li sendikacılar da ICFTU temsilcisini eleştirdiler ve Türk-İş'in ICFTU'ya üye olmaması doğrultusunda oy kullandılar. Ancak Türk-İş genel kurulu delegelerinin büyük çoğunluğu ICFTU üyeliğini istiyordu. Bu karara karşın, 1953-1960 döneminde Türk-İş'in ICFTU'ya üyeliğine hükümet izin vermedi.

Bu yıllarda ICFTU içinde ağırlığı olan Avrupa sendikaları ile ABD'den AFL (Amerikan Emek Federasyonu) arasındaki ilişkiler gergindi. AFL, ABD hakim sınıflarının çıkarları doğrultusunda ve genel olarak "işçi aristokratlığı" biçiminde nitelendirilebilecek bir yönetime ve politikaya sahipti. AFL'nin uluslararası ilişkileri, ABD hakim sınıflarının dış politikasının bir aracı durumundaydı.

Bu açıdan bakıldığında, Türk-İş'in ICFTU üyeliğini ABD hakim sınıflarının engellediği sonucu çıkarılabilir.

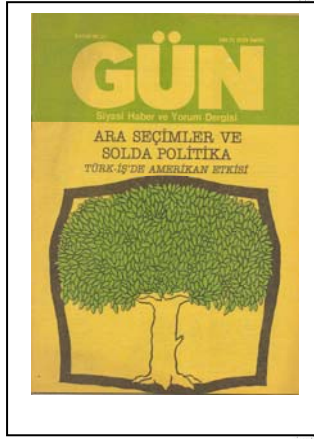
1952-1955 yıllarında ABD'de iki sendikal merkez vardı: AFL (Amerikan Emek Federasyonu) ve CIO (Endüstriyel Örgütler Kongresi). AFL, işçi aristokratlarının düzenle bütünlüğüne örgütlenmesiydi. CIO ise vasıfsız işçilerin örgütlenmesini savunan, ilerici unsurların önemli bir etkinliğe sahip olduğu bir yapıydı. AFL ve CIO 1955 yılında birleşerek AFL-CIO'yu oluşturdu ve yeni örgüte damgasını kısa sürede AFL vurdu. Ancak dikkati çeken nokta, 1952-1955 döneminde Türk-İş'in yalnızca AFL ile ilişki kurması, CIO ile ilişkiye hiç girmemesidir.

1952-1960 döneminde ICFTU devreden çıkarılınca ABD hakim sınıfları Türkiye sendikacılık hareketini yönlendirmede AFL'ye bile fazla gereksinim duymadılar. Türk-İş'i denetleme ve yönlendirmede ABD devlet organlarından Uluslararası Kalkınma Teşkilatı (AID) yeterli oldu.

1960-1971 DÖNEMİ

1960 yılında Türk-İş'in ICFTU üyeliğine izin verildi ve Türk-İş'in Avrupa ülkelerinin sendikal merkezleriyle ilişkileri gelişmeye başladı. 1960 yılında ABD devleti de ABD'ye sendikacı taşıma işine girişti. Türk-İş ve bağlı sendikaların büyük bir bölümünün yöneticileri, ABD'ye ABD devletinin parasıyla götürüldü ve gezdirildi (2).

Bu dönemde Türk-İş bölündü, DİSK kuruldu. DİSK'in Türk-İş'i en çok eleştirdiği noktalardan biri,

Türk-İş'in ABD devletinin bir parçası olan AID'dan aldığı paraları.

Bu dönemde ABD hakim sınıfları aleyhtarı bir hava hızla yayıldı. Gerek dünyada, gerek Türkiye'de ABD taraftarlarının ve devletinin hareket rahatlığı iyice azaldı.

Ayrıca, AFL-CIO'nun ICFTU ile ilişkileri de bozuldu. AFL-CIO 1969 yılında ICFTU üyeliğinden ayrıldı, ancak ICFTU'nun bölgesel örgütü olan ARO'ya (Asya Bölgesel Örgütü, şimdiki adıyla APRO: Asya-Pasifik Bölgesel Örgütü) üyeliğini sürdürdü.

1971-1980 DÖNEMİ

ABD hakim sınıfları, ABD devletinin doğrudan araçları ve organlarının çok fazla yıpranması karşısında, işçi aristokratlarının yönetimde bulunduğu AFL-CIO'yu devreye soktular.

1968 yılında Asya Amerika Hür Çalışma Enstitüsü (AAFLI) kuruldu. AAFLI hakkında Gün Dergisinde çıkan yazılara eklenecek fazla bir şey yoktur. AAFLI direktörü Moris Paladino 25 Mayıs 1971 günü Türk-İş yöneticileriyle bir görüşme yaptı ve AAFLI, 12 Mart'ın hemen ardından, Türkiye'de atağa kalktı.

1973 yılında Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) kuruldu. Türkiye bu yıllarda Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girmeye çalışıyordu. Türk-İş'in ETUC üyeliğinden korkanlar, ETUC'un kurulmasından üç-beş ay sonra Türk-İş'i ICFTU'nun Asya Bölgesel Örgütü'ne (ARO) soktular ve böylece Türk-İş'in (o tarihlerde ICFTU üyesi olmayan) AFL-CIO ile ilişkilerini güçlendirmeye çalıştılar.

1971-1980 döneminde AAFLI istihbarat topladı, genellikle sağcı bilinen yazarlarla, öğretim üyeleriyle, sendikacılarla ve sendikalarla işbirliği yaptı. Türk-İş ve bağlı sendikaların uluslararası örgütlerle ilişkilerinin gelişmesini engellemede fazla etkili olamadı. Ancak bu örgütlerde yapılması planlanan bazı çalışmaları denetimi altına aldı.

1980-1986 DÖNEMİ

12 Eylül'ün hemen ardından, 10-14 Ekim 1980 günleri Türk-İş ve AAFLI yöneticileri arasında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda "ortak eğitim faaliyetlerinin uzun vadeli bir planlama ile yürütülmesi uygun" görüldü. AAFLI yeni bir atağa kalktı ve küçümsenmeyecek başarılar sağladı. Bu başarıda hükümetlerin dolaylı ve doğrudan desteği de küçümsenmeyecek bir rol

oyladı. AAFLI ile birlikte düzenlenen seminerler hükümetler tarafından desteklendi (3). Örneğin, 12 Eylül sonrasında İstanbul'daki ilk sendikalar etkinliği, Tek Gıda İş'in AAFLI ile ortaklaşa düzenlediği bir eğitim semineriydi. 30 Mayıs 1981 tarihinde de AAFLI tarafından finanse edilen ve yönlendirilen Türk-İş Kadınlar Bürosu kuruldu. Halbuki 1979 yılında yapılan bir toplantıda, ICFTU'nun Türk-İş içinde bir kadınlar bürosu kurma girişimi olmuştu.

AAFLI 1984-1985 yıllarında kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında stratejisini değiştirdi. Sendikacılık hareketinin bu dönemde büyük desteğini gördüğü uluslararası sendikalar örgütleriyle ve özellikle Avrupa ülkelerinin sendikalar merkezleriyle ilişkilerini gelişmesini engellemek için, "ilerici" bir görünüm takındı. AAFLI, meşruluğunu korumak için, kamuoyunda ilerici olarak bilinen ve tanınan kişileri düzenlediği seminerlere davet etmeye başladı. Birçok ilerici demokrat kişi de, AAFLI'nin gerçek yüzünü bilmediği için, bu oyunda farkında olmadan yer aldı. Bazı kişiler ise, tezgahlanan bu oyunda bilerek rol aldılar ve aliyorlar. AAFLI tarafından düzenlenen seminerlere, dinleyici olarak katılanların sayısı 1980 yılında 929 iken, 1984 yılında 4 bini aştı.

SONUÇ

ABD hakim sınıfları, Türkiye işçi sınıfının potansiyelini çok iyi değerlendirmektedirler. Bu nedenle de, 1951 yılından beri Türkiye sendikacılık hareketi konusunda istihbarat toplamak, bu hareketi denetlemek ve yönlendirmek için küçümsenmeyecek kaynaklar harcamışlardır. Bu çabalarında da önemli ölçüde başarılı olmuşlardır. Bugün Türk-İş'in ve bağlı sendikaların bir bölümünün işbirliği yaptığı AAFLI, ABD hakim sınıflarının yeni koşullarda piyasaya sürdüğü bir paravan örgüttür, dolaylı bir devlet aracıdır. Türkiye sendikacılık hareketinin güçlenebilmesinin önkoşullarından biri, ABD hakim sınıflarının bu ve benzeri araçlarından kurtulmaktır.

- (1) Koç, Y., "1946 Sendikacılığı ve Türk-İş'in Kuruluşu," II.Bölüm, *Gün Dergisi*, Kasım 1985, No. 9.
- (2) Bkz. Koç, Y., "Sendikaların Bağımsızlığı, A.B.D. ve Türk-İş," *II. Tez Üçüncü Kitap*, 1986
- (3) Bkz. Işıklı, Prof. Dr. Alpaslan, "Sakıncalı Olan Sendika Hareketinin Bir Yabancı Uydusu Haline Gelmesine Yol Açabilecek İlişkilerdir," *Gün Dergisi*, Haziran 1986, No.16.